

В цей переломовий час світової історії, коли на Митній Конференції у Парижу зосереджені гарячі сподівання людства на тривалий мир, базований на принципах Атлантийського Чертежу, святим обов'язком громадських організацій, відданим світовому мирові, є подати Конференції взагалі, а своїм крайовим репрезантаціям зокрема, свої спеціальні відомості та погляди, які б для Конференції могли мати вагність в її змаганнях ці проблеми вирішити і тим самим покласти підвалини для тривкого і справедливого миру.

Виходячи з такого заложення, Український Конгресовий Комітет - крайове репрезентативне тіло американців українського походження, яке охоплює їх відповідні інституції, церкви і організації, та має за собою славу діяльність з часів війни і сьогодні віддається справі закріплення миру, - вважає своїм обов'язком пропонувати американським та другим демократично настрояним делегатам на Митову Конференцію свої окремі відомості, які відносяться до країни походження чи народження його членів - України.

Окремою спонукою для американців українського походження до висловлення у меморіалі Українського Конгресового Комітету зв'язаних з цим умов, є незаперечний факт, що Україна не має на Конференції своїх справжніх представників.

Для всякої певности, присутня на Конференції делегація Советської України твердить, що вона репрезентує український народ на батьківщині. Проте, кожному, ознайомленому з тоталітарним ладом советської держави, де цілком нема свободи слова і взагалі жодної свободи, та де всяка влада зосереджена в комуністичній партії, хоч вона охоплює лише 5% населення і де вона є під

строгим контролем Москви, - добре відомо, що в таких обставинах нема і не може бути будького українського представництва на Конференції, дарма, що совети дали від краї таке запевнення. На ділі, вислані на Конференцію представники Советської України не репрезентують українського народу, а тільки пануючий в Україні советський режим. Для прикладу, Мануїльський сам завжди був зв'язаний із советсько-російськими імперіалістичними інтересами до тої міри, що під час мирових переговорів між Україною і Росією у Бересті Литовському він не був членом української, лише російської делегації.

Далше важливою причиною того меморіалу є те, що хоча американці українського походження щиро вітають прийняття України в Організацію Об'єднаних Націй, - вони, як і інші вірні приятелі України, глибоко занепокоєні фактом, що з вини фальшивих советських репрезентацій на Конференції та всюди інде, Україну показують в очах світу в лихому світлі, як еателіта тоталітарного московського режиму, яка виконує його найменші бажання і прихки, виступаючи навіть проти щирх і справедливих мирових пропозицій Америки та інших демократій. Проте, таких злуд щодо України не було б, коли б вона була самостійною державою, вільною і незалежною від чужих диктаторів. В такому випадку Україна явно виказала б свій незалежний характер, питомий її традиційний миролюбності і демократичній вдачі та з співзгідний з демократичними ідеалами Америки та інших демократій.

Предкладаючи цей меморіал, Український Конгресовий Комітет Америки здає собі справу з того, що проблема державности України, як така,

не є на порядку нарад Конференції. Проте він бажав би зазначити, що, не зважаючи на цей жалюгідний факт, проблема "зануреної країни", - як її зручно названо, є одною з найсуттєвіших у досягненні тривкого миру. Нпр., скрита боротьба за еventуальну владу над цією розлогою, багатого і плодючою країною між центральними державами та царсько-російським режимом була однією з найголовніших причин вибуху першої світової війни. Щобільше, явні амбіції Гітлера захопити в свої руки її збіжжя, мінерали, водноелектричні сили та "лебенсраум" були теж однією з безпосередніх причин другої світової війни. Рівночасно відвічна боротьба українського народу за визволення з-під чужого панування, яка з кожним роком скріплюється у могутньому підпільному русі на всіх українських землях, може мати вплив на розвиток будучих подій в Європі. Тому ігнорування української справи було б важкою помилкою, щонайменше, як іде про встановлення тривкого миру в Європі.

Якщо б представники ССРСР, як це власне діється, спротивились з відомих причин у будь якій дискусії над українською справою на теперішній та наступних мирних конференціях, твердячи, що це, мовляв, внутрішня советська справа, а на ділі побоюючись наслідків такої дискусії, то підписаний Комітет уважав би, що це найменше, що в цій справі можна зробити при широкому змаганні до тривкого миру, було б розглянути підхід до самої цієї справи.

II

Розглядаючи цю справу, треба проте мати на увазі, що вона, по своїй суті боротьби за державну незалежність, не є від сьогодні. Ідеалом українських національних почувань і аспірацій завжди була вільна і незалежна Україна. Протягом сторіч боролися за неї українці, кривавилися і приносили жертви.

Часом ця боротьба була успішна. Український народ воскресивши славу могутньої і висококультурної Київської Держави - України-Русі з X - XIII століть та пізньої славної Козацької Республіки і славних у цілому світі запорозьких козаків з XVII ст., повстав на руїнах царської Росії і Австро-Угорської імперії та створив дві республіки: одну над Дніпром - Східну Україну, та другу - в Зах. Україні. З власного бажання та з власної волі український народ з'єднав ці дві республіки /22.1.1919 р./ в одну неподільну демократичну Народну Республіку, яка, між іншим, була визнана де-факто теж Англією і Францією. Не зважаючи на те, що соборна і демократична Республіка була встановлена з власної волі народу та на базі права про державне самовизначення народів, вона позбавлена харчів, допомоги і воєнного матеріалу, навіщена тифом, була завойована переважаючими силами хижих ворогів і описля розділена поміж Росією, Польщею, Румунією і Чехословаччиною.

Протягом наскунного ворожого панування в Україні, між першою і другою світовими війнами, український народ був жертвою безприкладного національного винищування та господарської експлуатації. Проте, терор і насильство не зломилі його боротьби проти окупантів його батьківщини,

610

і він, час від часу, чи то відкликами до міжнародних трибуналів, чи то посиленою підпільною акцією, чи то пасивним спротивом виказував недвозначно, до він ніколи не резегнував і не резигнує зі свого природного та історичного права на державну незалежність. Український народ ввесь час був наготові використати найменшу нагоду, щоб виступити до боротьби за свої вольності хоч би на малому клантикові української етнографічної території. З хвилиною, як, на рік чи два перед останньою війною, кордони почали змінитися з калейдоскопічною швидкістю, Карпатська Україна проголосила свою незалежність /березень 1939 р./. Але мадярські війська, за виразним одобренням Німеччини та Італії, напали на цю країну, зломивши запеклий спротив її хоробрих оборонців і прилучили Карпато-Українську Республіку до Мадярщини.

Друга світова війна, у якій совети опинилися у безвиглядному союзі із фашистівською Німеччиною, збудила нові надії в українському народі, що ця війна дасть йому змогу ще раз виступити до бою за свободу. Як традиційні демократи, українці сподівалися, що інші демократії бодай піддержать морально їхні державницькі аспірації. Зразу вигляди на таку допомогу не були для них надто неясні. Нпр., на першому з трьох крайових конгресів, скликаних Комітетом і відбутих у Вашингтоні в 1940 р., 20 американських сенаторів і конгресменів заявили за справедливе вирішення української справи та за здійснення відвічного ідеалу - створення вільної незалежної України.

III

Коли в декого ще існує якийсь сумнів щодо то-

61

чності у згаданих закидах, хай тоді хоч на хви-
лину зверне увагу на трагічне положення україн-
ських скитальців. Хоч як ті скитальці люблять
свій рідний край і тужать за поворотом на рідну
землю, проте, вони відмовляються йти туди. Що-
більше, багато з них воліє поповнити самогубе-
ство, чим дасти себе вивести в советську Росію.
Це не були колабораціоністи. Навпаки, вони нена-
виділи нацистів за всі їхні стравні злочинства,
заподіяні їм і їхнім рідним та за усі ці знищен-
ня, довершені нацистами в їхньому краю. Тим
більше, подавляюча більшість цих людей була ви-
везена в Німеччину в часі війни на невільничі
роботи.

З другого боку, українські скитальці знають
з власного гіркого досвіду, що значить москов-
ська влада на Україні. На підставі того всього
вони добре здають собі справу, яка доля жде їх,
коли вони дістануться у большевицькі обійми. Ли-
ше тому, що вони є проти тоталізму, що вірять у
свободу України і свободу релігії, та, що в ча-
сі свого теперішнього скитальського життя вони
мали нагоду приглянутися демократії у практиці,
українці-скитальці добре чують, що коли б вони
повернулися до ССРСР, їх нап'ятовувано б на ко-
жному кроці, висилано б до концентраційних та-
борів, чи признамено б на каторжні роботи в си-
бірських відлюдних просторах, чи навіть постав-
лено б "під стенку" і розстріляно. Крім цього,
вони знають із оповідань таких скитальців, що
повернулися на батьківщину, а опісля знову вте-
кли зі советського "раю" і опинилися в Західній
Європі, що лиш деякі з цих репатрійованих осіб
вертаються справді на рідну землю, до рідного
села чи містечка. Тепер уже кожному ясно, що

советська влада систематично висилає поворотців цілими поїздами, і то в закритих вагонах, просто на Сибір, де їх заставляють виконувати каторжні роботи в порозкиданих воєнних заводах Сов. Союзу. З достовірних джерел відомо, що від закінчення війни більше ніж пів мільйона українців вивезено на заслання у такий спосіб. Зате неукраїнців, таких як росіяни, запроваджують щораз то більше на Україну, щоб вони заповнили місця, які опорожнили після вивезення українців, все одно чи то скитальців, чи то таких, що їм вдалося це залишитись на Україні в часі війни. Треба зазначити, що таке переселення є традиційною політикою Москви для винародовлення України і для утворення якоїсь вищої російської надраси, на такий самий лад, як нацисти пробували створити нануучу німецьку націю.

19

На основі такої політики совети почали винищувати глибоку традиційну віру українського населення. Спочатку вони пробували досягнути це большевицькими безбожницькими кампаніями, знищенням і збезчечуванням церков, забороною релігійних Богослужень і взагалі бруталним переслідуванням релігії на кожному кроці. Коли їм це не повелось, і коли остання війна принесла відродження віри навіть серед тих, що з опортунізму її покинули, совети започаткували нову політику, заплягаючи релігію на службу державі. Маючи це на увазі, вони насамперед відновили Російську Православну Церкву і назначили кремлівського послунника на становище патріарха. Він недавно зовсім ясно заявив, що релігія в совет-

613

ських країнах мусять бути виключно на службі держави. Опісля совети розв'язали Українську Автокефальну Церкву, яка повстала в часі першої світової війни. Вірних цієї церкви приневолено вступати до російської церкви, на чолі якої стоїть московський патріарх.

Після цього совети взялись переводити те саме в Українській Уніятській /греко-католицькій/ Церкві. Єпископів цієї Церкви арештовано і за-протегено до в'язниць, де деякі з них вже по-вмирали. Сотки священників зазнали такої замої долі і десятки з них загинули мученичою смертю. Згодом почали тероризувати в такий самий спосіб вірних. Коли уже всі єпископи і священники, які ставили опір таким большевицьким намірам, опинилися у в'язницях, тоді вимушено навмисне кількох священників-відступників на волю і советська влада поставила їх на чолі Української Греко-Католицької Церкви. Вкінці останньої весни московське радіо повідомило, що Українська Католицька Церква зірвала зв'язки з Римом і стала частиною Російської Православної Церкви. Таким чином большевицькі володарі Кремля досягнули цілковиту контроль над українською церквою, як православною так і католицькою в межах СРСР, а тепер вони вже вживають її як знаряддя для дальшого переслідування і винародовлення українського населення. Таке є положення українського народу, того народу, що терпів найбільше і приніс найбільші жертви в останній війні проти фашизму і нацизму. Його геройські подвиги записані світлимими буквами на сторінках вільної преси по цілому світі.

Проте було б помилкою думати, що українці приймають цю долю з нікчемною покорю. Навпаки,

вони, осягні своїм безсмертним революційним духом, борються проти своїх гнобителів на кожному кроці. Вільна преса й інші достовірні повідомлення, головню американські, британські і французькі, говорять про сильний підпільний рух по цілій Україні. Читаємо також пресові вістки про Українську Повстанчу Армію /УПА/, яка в час війни наперед воювала проти німців, опісля проти німців і большевиків, а тепер звернула всю свою силу проти червоних. Її остаточна ціль - свобода українського народу.

Сподука цих елементів: забезпечування свободи українцям і їх переслідування та українська військова протинакція проти цього, для осягнення національної свободи, зробила Україну правдивою бочкою пороку Східної Європи, яка загрожує там можливостям тривкого миру.

У

Ідеальною і найсправедливішою розв'язкою української національної проблеми, очевидно, було б дозволити цьому понад 40 мільйоновому українському народові здійснити свої, сторіччями плекані свободолобні мрії, і дати йому можливість створити свою вільну республіку. Самовистарчальна, економічно вивінувана всіма кінечними національними, культурними і політичними засобами, потрібними для творення своєї власної держави, українська нація у своїй власній суверенній державі могла б стати стабілізаційним чинником в європейських справах. Вже саме існування української незалежної держави, - однак не фікція такої держави, яка тепер існує під большевицьким режимом, - знівечила б властиво

615

Тосію, як загрозу миру. Тосія і без України була б це самовистачальною і багатом країною, але, ~~то~~ її воєнний потенціал був би значно зменшений і це забезчило б її самій, її народові і цілому світові мирне і прогресивне існування.

Тому, що серед теперішніх відносин навряд чи можна подумати про таку можливість, щоб советський режим погодився колинебудь на таку справедливу розв'язку української справи, то найменше, що ще можна зробити в українській справі, є створити Міжнародний Суд Людських Прав, як це пропонує Австрія, одначе, з далеко ширшою юрисдикцією, яка охоплювала б теж українців під советами. Пропонований суд був би своєрідним Апелляційним Судом, до якого поневолені нагоди могли б відкликатися, коли б їхні основні людські права були нарушені або ламані. Хоча советські представники будуть протиставитися тій пропозиції, то засади, на яких енергійніші домагання, за-слуговують на те, щоб за них вести боротьбу на Мирній Конференції.

На маргінесі того всього годиться відмітити, якщ^о вже завважили деякі міжнародні спостерігачі, що українська національна проблема є тісно зв'язана з перемогою демократії та особистої свободи в ССРСР, як цілості. Цієї перемоги можна б досягти, коли б найвищі урядовці України, як і всіх советських республік, були відповідальні не перед малою клікою Москви, а перед українським, зглядно своїми народами, коли б Україна на ділі, а не лише на папері, могла заключувати договори з чужими державами, коли б вона мала контроль над своїми військовими силами, коли б вона могла входити в торговельні і культурні зв'язки з ким лише хотіла б, то теж автома-

616

тично не вистали б існувати побоювання про можливі напрямки советської політики.

Одним словом: Вільна і Незалежна Україна, не підпорядкована диктаторові Москви, а злучена з іншими народами Східної Європи добровільними зв'язками спільних економічних інтересів, є необхідною передумовою вільної Європи та вільного світу.

УІ

У висліді підписаний Комітет хоче підкреслити такі бездискусійні історичні факти:

1. Коли лише український народ мав нагоду свobodно висловити свою волю, він постійно виявляв своє бажання на незалежні суверенні національні права та на володіння самим собою.

2. Ясним і не двозначним принципом Атлантийського Чертежу є право народу до вирішування своєї політичної волі. Об'єднані Держави, включно з ССРСР, положили цей принцип в основу своїх воєнних цілей.

3. Український народ бажає злуки всіх українських етнографічних земель у вільній, незалежній та демократичній українській державі.

4. Український народ бажає собі рівності у відношенні до нього. Він вірить, що при теперішнім повоєнним полагодуванні відносин його незаперечне право на вільну і незалежну державу у вільній Європі повинно стати предметом поважної застанови і, що українська національна справа повинна бути включена в кожночасному справедливому постійному полагодуванні відносин у Європі.

ЗА УКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕСОВИЙ КОМІТЕТ АМЕРИКИ:
з повною повагою підписав Стенан Шумейко, президент.

Адреса: Готель де Па-де-Кале, 59 Рі де Сен-П'єр,
Париж.